

📖 K výkonu rodičovských práv a povinností po rozvode manželstva

§ 24, § 28 zákona o rodine

Zákon o rodine v ustanovení § 28 priznáva rodičom maloletého dieťaťa rodičovské práva, ku ktorým, okrem iného, patrí zastupovanie maloletého a správa jeho majetku. Rozhodnutím súdu o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov nedochádza k odňatiu ani obmedzeniu týchto rodičovských práv druhého z rodičov, práva zostávajú zachované a k ich výkonu sú naďalej oprávnení obaja rodičia, keďže súdom nebolo zasiahnuté do spôsobilosti na právne úkony ani jedného z rodičov, ani do výkonu ich rodičovských práv a povinností v zmysle § 38 zákona o rodine.

(rozsudok Krajského súdu v Prešove z 19. apríla 2016, sp. zn. 6 CoP 7/2016)

📖 K výkonu rodičovských práv a povinností po rozvode manželstva

§ 24, § 35 zákona o rodine

Súd upraví výkon rodičovských práv a povinností na čas po rozvode ku všetkým maloletým deťom, ktorých rodičia sa rozvádajú. Podľa § 24 ods. 1 zákona o rodine súd v rámci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Oprávnenie a povinnosť obidvoch rodičov zastupovať maloleté deti a spravovať ich majetok trvá, aj keď súd upraví ich práva a povinnosti k maloletému dieťaťu na čas po rozvode podľa § 24 a napríklad rozhodne, že jednému z rodičov zveruje maloleté dieťa do osobnej starostlivosti a tento rodič bude dieťa aj zastupovať a spravovať jeho majetok. Rodičovské práva a povinnosti zostávajú zachované, pôjde len o úpravu výkonu týchto rodičovských práv a povinností v bežných veciach, ktoré vyplývajú a súvisia s osobnou starostlivosťou o maloleté dieťa. Vo všetkých podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností by sa však rozvedení manželia mali dohodnúť. Ak by sa o týchto podstatných veciach nedohodli, podľa § 35 na návrh niektorého z rodičov rozhodne súd.

(rozsudok Krajského súdu v Nitre z 19. mája 2016, sp. zn. 9 CoP 56/2015)

1.2 Striedavá osobná starostlivosť o dieťa

☞ K predpokladom zverenia dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti; kritériá posudzovania záujmu maloletého dieťaťa

§ 24 ods. 1, 2 zákona o rodine

Striedavá starostlivosť nie je vhodným riešením v prípade, ak nevyhovuje osobnosti dieťaťa. Nestačí však zistenie, že dieťa striedavú starostlivosť nechce, treba skúmať dôvody pre toto jeho rozhodnutie a vyhodnotiť ich s ohľadom na vek a rozumovú vyspelosť dieťaťa. Rozhodne by mal súd k tejto otázke vypočuť názor maloletého dieťaťa, ak je schopné s ohľadom na svoj vek formulovať svoje názory. Rovnako ako v každom konaní pred orgánom verejnej správy, týkajúcom sa maloletého dieťaťa, aj v tomto konaní má dieťa právo obdržať všetky relevantné informácie prijateľným a zrozumiteľným spôsobom, byť dopytované na svoj názor a môcť ho samostatne vyjadriť bez účinnosti iných osôb, byť informované o možných následkoch konania v súlade s týmito názormi a o možných následkoch jeho akéhokoľvek rozhodnutia, aby jeho názorom bola venovaná primeraná pozornosť.

Prvoradým predpokladom pre ustanovenie striedavej osobnej starostlivosti je, že dieťa nebude vytrhávané opakovane z prostredia školy alebo predškolského zariadenia a cyklicky umiestňované do iného prostredia, že teda obidvaja rodičia žijú aspoň približne v mieste, ktoré umožňuje dieťaťu dennú dochádzku do zariadenia, ktoré už navštevuje, resp. na ktorom sa rodičia dohodnú. Podobne by sa malo dieťaťu zachovať jeho sociálne prostredie, priatelia, susedia a záujmové aktivity. Za predpokladu, že ide o väčšie dieťa, ktorému nevadí ani zmena sociálneho prostredia, bude možné rozhodnúť aj o takejto striedavej starostlivosti, pokiaľ budú zabezpečené potreby dieťaťa. Treba prihliadať na to, že typickými prípadmi detí, pre ktoré nie je vhodná striedavá starostlivosť, sú deti s abnormalitami sociálneho správania, ktoré vyžadujú stabilitu ich výchovného prostredia alebo prítomnosť konkrétnej osoby, na ktorú sú fixované. Typickými prípadmi rodičov, ktorí nie sú vhodní na striedavú starostlivosť, sú rodičia, ktorí pôsobia na osobnosť dieťaťa alebo na jeho výchovu negatívne, vnášajú do výchovy dieťaťa nestabilitu, maria správne výchovné pôsobenie druhého rodiča, vytvárajú tlak na psychiku dieťaťa, podporujú v dieťati nesprávne návyky a pod.

Doba, ktorú trávi dieťa u každého z rodičov, môže byť určená rôzne, závislá je najmä od potrieb dieťaťa, jeho veku, záľub, školských povinností

a mimoškolských aktivít. V prípade, ak rodičia žijú neďaleko a je možné zachovať kontinuitu sociálneho prostredia dieťaťa, osvedčuje sa systém striedania 2-2-3-2-2-3, ktorý umožňuje dieťaťu plynulý prechod z jednej domácnosti do druhej a poskytuje rodičom v krátkom časovom intervale dvoch týždňov absolútne spravodlivý podiel na osobnej starostlivosti o dieťa. Rozhodovanie o striedavej starostlivosti by malo obsahovať tiež výrok o tom, ktorý z rodičov bude poberateľom rodičovských dávok alebo ktorý z rodičov si bude na dieťa uplatňovať daňový bonus. Nevyhnutne treba rozhodnúť tiež o tom, kde bude mať dieťa trvalé bydlisko.

Prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní je vždy záujem dieťaťa, nemôže stačiť svojvoľné, účelové, nelogické odmietanie striedavej starostlivosti preferenčným rodičom, pretože takéto správanie je zneužitím práva dieťa vychovávať, ktorého obsahom je aj právo osobnej starostlivosti o dieťa. Súd nemôže, a to ani pri rešpektovaní práv dieťaťa, poskytnúť ochranu zneužívaniu práva na úkor niekoho iného. Je teda nevyhnutné spoľahlivo zisťovať, z akých dôvodov nie je preferenčný rodič ochotný spolupracovať s druhým rodičom a komunikovať s ním o výchove.

Medzi dôležité kritériá posudzovania záujmu maloletého dieťaťa patria predovšetkým: 1. citové väzby dieťaťa. Zisťovanie citových väzieb dieťaťa môže byť relevantné len v prípade, ak dieťa má zabezpečený pravidelný a pomerne rovnocenný kontakt s oboma rodičmi; ak už dlhšiu dobu žije len s jedným rodičom, ktorý na neho informačne a výchovne prevažne pôsobí, potom sa význam tohto kritéria stráca. Je logické, že dieťa bude preferovať toho rodiča, s ktorým prevažne žije a ktorý mal dostatok priestoru na to, aby vôľu dieťaťa formoval, na rozdiel od druhého rodiča. V takomto prípade potom bude zisťovať, ktoré okolnosti viedli k strate kontaktu medzi druhým rodičom a dieťaťom, či spočívali v osobe preferenčného rodiča alebo oprávneného rodiča a či šlo o zavinené konanie alebo nezáujem. 2. Ďalším kritériom posudzovania záujmu maloletého dieťaťa sú jeho vývinové potreby. V súčasnosti už materiálne potreby života väčšine dospelých jedincov umožňujú zabezpečenie každodenných potrieb dieťaťa, ako sú stravovanie, bývanie, zdravotné ošetrovanie a pod., preto vývinové potreby treba posudzovať zo širších hľadísk, z perspektívy rozvoja osobnosti dieťaťa, jeho vrodenných dispozícií, schopností rodiča ovplyvňovať orientáciu detského myslenia a konania. Vyžaduje sa skúmanie schopností rodiča odovzdávať dieťaťu základné zásady ľudskosti a morálky prejavujúce sa rešpektom k právam iných, úcte k ľuďom, záujmu o vzdelanie. 3. Ďalším kritériom posudzovania záujmu maloletého dieťaťa je

stabilita budúceho výchovného prostredia, schopnosť rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom.

(uznesenie Krajského súdu v Trnave z 23. januára 2012, sp. zn. 23 CoP 96/2011)

▣ K predpokladom zverenia dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti

§ 24 ods. 1, 2 zákona o rodine

Ak so striedavou osobnou starostlivosťou súhlasí aspoň jeden z rodičov dieťaťa, súd musí skúmať, či bude striedavá osobná starostlivosť v záujme dieťaťa. Predpokladmi na rozhodnutie súdu o striedavej osobnej starostlivosti, ktoré musia byť kumulatívne splnené, sú: a) jednoznačný záujem dieťaťa na zverení do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, b) lepšia možnosť zaistenia potrieb dieťaťa pri tomto spôsobe osobnej starostlivosti ako pri výlučnej osobnej starostlivosti jedného z rodičov, c) spôsobilosť rodičov vychovávať dieťa, d) záujem obidvoch rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa (predpokladom nie je záujem obidvoch rodičov o striedavú osobnú starostlivosť, ale záujem o osobnú starostlivosť, teda že obidvaja rodičia chcú mať dieťa u seba), e) súhlas aspoň jedného z rodičov so zverením dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti.

Pokiaľ je záujem dieťaťa prvoradým hľadiskom, potom musí dôjsť aj k logickému záveru, že predpokladom na rozhodnutie súdu o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti je vysoká miera schopnosti dohody rodičov a nevyhnutnosť intenzívnej komunikácie týkajúcej sa potrieb maloletého dieťaťa. Rodičia sa musia vedieť dohodnúť o veciach súvisiacich so školskou dochádzkou, s mimoškolskými aktivitami a záujmami dieťaťa (napr. šport, tanec, hudba, cudzie jazyky a pod.). Dieťaťu by sa striedaním osobnej starostlivosti nemal meniť okruh jeho kamarátov a blízkych osôb, aby nebolo v takých situáciách ďalej traumatizované. Schopnosť dohody rodičov súd musí zisťovať v rámci dokazovania v konaní o výkone rodičovských práv a povinností. Zastáva sa názor, že pokiaľ sa rodičia na striedavej osobnej starostlivosti nevedia dohodnúť, sú tu dôvodné pochybnosti o tom, či by výchovné prostredie založené autoritatívnym rozhodnutím súdu o zverení dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti bolo stabilné a v záujme maloletého dieťaťa, a či by rodičia boli schopní sa následne dohodnúť na ďalších zásadných otázkach súvisiacich s osobnou starostlivosťou o dieťa.

(rozsudok Krajského súdu v Prešove z 11. júna 2014, sp. zn. 3 CoP 13/2014)

☞ Nesúhlas jedného z rodičov so zverením dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti

§ 24 ods. 1, 2 zákona o rodine

Z § 24 ods. 2 veta druhá zákona o rodine vyplýva, že súd môže nariadiť striedavú starostlivosť aj vtedy, ak jeden z rodičov s jej určením nesúhlasí, hoci obidvaja majú záujem sa o dieťa starať. Pre rozhodovanie v konaní starostlivosti o maloletých je podstatný motív, ktorý vedie jedného z rodičov osvojovať si právo rozhodovať o spoločnom dieťati prevažne sám, prípadne svojím rozhodnutím vydeľovať druhému rodičovi s rovnoprávnym postavením čas a priestor na stretávanie sa s dieťaťom. V prvom rade hľadiskom pri rozhodovaní je vždy záujem dieťaťa, nemôže stačiť svojvoľné a účelové alebo nelogické odmietanie striedavej starostlivosti preferenčným rodičom, pretože takéto správanie je zneužívaním práva dieťaťa, práva dieťa vychovávať, ktorého obsahom je aj právo osobnej starostlivosti o dieťa.

(rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 26. januára 2016, sp. zn. 11 CoP 290/2015)

☞ K predpokladom zverenia dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti

§ 24 ods. 1, 2 zákona o rodine

Samotná skutočnosť, že obaja rodičia majú o osobnú starostlivosť o dieťa záujem a že sú z hľadiska fyzického, psychického (z pohľadu svojho zdravotného stavu) a existujúcich vhodných bytových podmienok obaja spôsobilí sa o dieťa starať, nevedie ešte opodstatnene k záveru, že striedavá osobná starostlivosť je pre dieťa vhodná, pokiaľ nie je preukázané aj splnenie ďalších zákonom stanovených podmienok, kumulatívne právnou úpravou vyžadovaných, t. j. že takéto starostlivosť je v záujme dieťaťa a že prostredníctvom tejto formy osobnej starostlivosti budú lepšie zaistené potreby dieťaťa.

Významným faktorom z hľadiska posúdenia splnenia zákonných predpokladov pre striedavú osobnú starostlivosť je zistenie, či rodičia napriek rozvratu ich vzťahov dosahujú takú psychickú a mentálnu vyspelosť, že v záujme dieťaťa sú schopní eliminovať prejavy svojich vážne narušených vzťahov do takej miery, aby to na dieťa nemalo negatívny dopad.

(rozsudok Krajského súdu v Trenčíne z 26. januára 2016, sp. zn. 6 CoP 92/2016)

- ☞ Striedavá osobná starostlivosť a možnosť použitia výchovných opatrení; k potrebe vypracovania znaleckého posudku v konaní o zverenie dieťaťa do striedavej osobnej starostlivosti

§ 24 ods. 1, 2, § 37 zákona o rodine

Základným zmyslom osobnej starostlivosti každého rodiča musí byť záujem dieťaťa, ktorý je prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, vrátane tej, ktorá je uskutočňovaná súdmi alebo inými orgánmi. Ustanovenie § 24 ods. 4 zákona o rodine ukladá súdu, aby pri rozhodovaní o zverení dieťaťa do výchovy rodičov sledoval predovšetkým jeho záujem s ohľadom na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a tiež schopnosť rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom, pritom dbať, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov. Zverenie dieťaťa do výlučnej starostlivosti jedného z rodičov nesmie byť výrazom ústupku vzájomnej rivalite rodičov, ktorá sleduje boj o dieťa. Na spôsob výchovy striedavou osobnou starostlivosťou súd nesmie rezignovať, ak jeden z rodičov s týmto spôsobom výchovy nesúhlasí, a preto je daný dôvod zaoberať sa dôvodmi, na ktorých je nesúhlas druhého rodiča so striedavou starostlivosťou vybudovaný.

Je prirodzené, že sledovaný cieľ v podobe striedavej osobnej starostlivosti (a jej pozitívnych účinkov pre dieťa) možno dosiahnuť za predpokladu kvalifikovanej komunikácie medzi rodičmi, avšak ak takáto komunikácia zlyháva, neznamená to bez ďalšieho vylúčenie modelu striedavej osobnej starostlivosti rodičov o dieťa. Ústavnoprávna judikatúra zdôrazňuje potrebu aplikácie princípu primeranosti, ale i optimalizácie za účelom dosiahnutia obidvoch legitímnych cieľov, a to striedavej osobnej starostlivosti, ako i pozitívnej komunikácie medzi rodičmi. Ak by sa uvedené ciele postavili proti sebe a uprednostnili jeden pred druhým, postup súdu by nebol ústavnokonformný.

Ustanovenie § 37 zákona o rodine ukladá súdom využívať prostriedky poskytnuté im zákonom o rodine (ak tak neučiní orgán sociálnoprávnej ochrany detí) a nariadiť výchovné opatrenie, ak to vyžaduje záujem na riadnej výchove dieťaťa, alebo nariadiť nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad (vykonávaný za súčinnosti opatrovníka a ďalších príslušných subjektov), a to i v prípade poruchy správania rodičov. Ak sú zistené vážnejšie nedostatky v komunikácii rodičov, ktorí už určitú dobu striedavú starostlivosť realizujú, je potrebné ich primárne riešiť práve prostredníctvom výchovných opatrení, prípadne dohľadu, najmä ak medzi rodičmi viazne komunikácia v dôsledku ich rozchodu ako partnerov.